

Na osnovu člana IV. 4.a) Ustava Bosne i Hercegovine, Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine na sjednici Predstavničkog doma, održanoj 22. aprila 2003. godine i na sjednici Doma naroda, održanoj 21. maja 2003. godine, usvojila je

ZAKON

O RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA U BOSNI I HERCEGOVINI

I - OPĆE ODREDBE

Član 1.

Ovim zakonom uređuje se, promovira i štiti ravnopravnost spolova i garantiraju jednake mogućnosti svim građanima, kako u javnoj, tako i u privatnoj sferi društva, te sprečava direktna i indirektna diskriminacija zasnovana na spolu.

Član 2.

Spolovi su ravnopravni.

Puna ravnopravnost spolova garantira se u svim sferama društva, a naročito u oblasti obrazovanja, ekonomiji, zapošljavanju i radu, socijalnoj i zdravstvenoj zaštiti, sportu, kulturi, javnom životu i medijima, bez obzira na bračno i porodično stanje.

Diskriminacija na osnovu spola i spolne orijentacije zabranjena je.

II - DISKRIMINACIJA

Član 3.

Diskriminacija po osnovu spola, u smislu ovog zakona, predstavlja svako pravno ili faktičko, direktno ili indirektno razlikovanje, privilegiranje, isključivanje ili ograničavanje zasnovano na spolu zbog kojeg se pojedinkama/cima otežava ili negira priznanje, uživanje ili ostvarivanje ljudskih prava i sloboda u političkom, obrazovnom, ekonomskom, socijalnom, kulturnom, sportskom, građanskom i svakom drugom području javnog života.

Diskriminacija može biti direktna ili indirektna.

Direktna diskriminacija po osnovu spola postoji kada je osoba bila tretirana, tretira se, ili može biti tretirana nepovoljnije u odnosu na drugu osobu, u istoj ili sličnoj situaciji, a na osnovu spola.

Indirektna diskriminacija po osnovu spola postoji kada prividno neutralna pravna norma, kriterij ili praksa jednaka za sve dovede u nepovoljan položaj osobu jednog spola u poređenju sa osobama drugog spola.

Diskriminacijom po osnovu spola ne smatra se norma, kriterij ili praksa, koju je moguće objektivno opravdati postizanjem zakonitog cilja, proporcionalnog preduzetim nužnim i opravdanim mjerama.

U skladu sa stavom 5. ovog člana dozvoljeno je uspostavljanje specijalnih mjera u cilju promoviranja jednakosti i ravnopravnosti spolova i eliminacije postojeće neravnopravnosti, odnosno zaštite spolova po osnovu biološkog određenja.

III - DEFINICIJE

Član 4.

U smislu ovog zakona smatra se:

a) **spol:** društveno uspostavljena uloga žena i muškaraca u javnom i privatnom životu za razliku od istog izraza koji daje biološko određenje. Izraz spol, u duhu ovog zakona, pokazuje značaj koji je unutar društva dat biološkom određenju spola;

- b) **nasilje na osnovu spola:** bilo koje djelo koje nanosi fizičku, mentalnu, seksualnu, ili ekonomsku štetu, ili patnju, kao i prijetnje takvim djelima koje ozbiljno sputavaju osobe da uživaju u svojim pravima i slobodama na principu ravnopravnosti spolova, u javnoj ili privatnoj sferi života, uključujući i trgovinu ljudima radi prisilnog rada, te ograničenje, ili proizvoljno lišenje slobode;
- c) **uznemiravanje:** svaka situacija u kojoj dođe do neželjenog ponašanja u vezi sa spolom, a koje ima za cilj i rezultat nanošenje štete dignitetu osobe ili stvaranje zastrašujuće, neprijateljske, ponižavajuće, prijetee ili slične situacije;
- d) **seksualno uznemiravanje:** svako ponašanje koje riječima, ili radnjama, ili psihičkim djelovanjem seksualne prirode za cilj ili rezultat ima nanošenje štete dignitetu osobe, ili stvaranje zastrašujuće, neprijateljske, ponižavajuće, prijetee, ili slične situacije, a koje je motivirano pripadnošću različitom spolu, ili različitom seksualnom orijentacijom a koje za oštećenu osobu predstavlja nepoželjno fizičko, verbalno, sugestivno i drugo ponašanje;
- e) **poslodavac/ka, zaposlenik/ca, radnik/ca:** onako kako je to definirano entitetskim zakonima koji reguliraju radne odnose.

IV - OBRAZOVANJE

Član 5.

Svi imaju jednaka prava na obrazovanje, bez obzira na spol.

Obrazovna institucija ne smije vršiti diskriminaciju zasnovanu na spolu u vezi sa:

- uslovima prijema;
- odbijanjem prijema;
- načinom pružanja usluga i benificija;
- isključenjem iz procesa obrazovanja;
- vrednovanjem dostignutih rezultata u toku obrazovanja;
- jednakim uslovima u stvaranju karijere i profesionalnom usmjeravanju, stručnom usavršavanju i sticanju diploma;
- u drugim mogućim slučajevima.

Član 6.

Nadležne vlasti, obrazovne institucije i druge pravne osobe obezbijedit će da planovi i programi i metodologije osiguraju uspostavu obrazovnog sistema, koji će garantirati eliminaciju nastavnih programa koji sadrže stereotipnu društvenu ulogu muškarca i žene, a koji za posljedicu imaju diskriminaciju i nejednakost spolova.

Sadržaji, koji promoviraju jednakost spolova, sastavni su dio nastavnog programa za sve nivoe obrazovanja.

Nadležne vlasti, obrazovne institucije i druge pravne osobe obezbijedit će efikasne mehanizme zaštite protiv diskriminacije i seksualnog uznemiravanja i neće preduzimati nikakve disciplinske ili druge kaznene mjere prema osobi, zbog činjenice da se on/ona žalio/la na diskriminaciju, uznemiravanje, ili seksualno uznemiravanje, ili je svjedočio/la o diskriminaciji, uznemiravanju, ili seksualnom uznemiravanju.

V - ZAPOSŁJAVANJE, RAD I PRISTUP SVIM OBLICIMA RESURSA

Član 7.

Svi su ravnopravni u procesu zapošljavanja po osnovu spola.

U suprotnosti je s ovim zakonom svaka diskriminacija zasnovana na spolu u procesu ponude zapošljavanja, otvorenog oglasa, postupku popune slobodnih radnih mjesta, radnog odnosa i otkaza radnog odnosa, osim u slučajevima predviđenim članom 3. st. 5. i 6. ovog zakona.

Član 8.

Zabranjena diskriminacija po osnovu spola u radu i radnim odnosima je:

- neprimjenjivanje jednake plaće i drugih beneficija za isti rad, odnosno za rad jednake vrijednosti;
- onemogućavanje napredovanja u poslu pod jednakim uslovima;
- onemogućavanje jednakih uslova za obrazovanje, osposobljavanje i stručno usavršavanje;
- neravnomjerna prilagođenost radnih i pomoćnih prostorija i opreme poslodavca biološko-fiziološkim potrebama zaposlenika oba spola;
- različit tretman zbog trudnoće, porođaja ili korištenja prava na porodijsko odsustvo, što uključuje i onemogućavanje povratka na isti, ili jednako plaćen posao u istom nivou, nakon isteka porodijskog odsustva, kao i različit tretman muškaraca i žena u vezi s donošenjem odluke o korištenju odsustva nakon rođenja djeteta;
 - o bilo koji nepovoljni tretman roditelja ili staratelja u usklađivanju obaveza iz porodičnog i profesionalnog života;
 - o organiziranje posla, podjele zadataka ili na drugi način određivanja uslova rada, otkazivanje radnog odnosa, tako da se na osnovu spola ili bračnog statusa zaposleniku dodjeljuje nepovoljniji status u odnosu na druge zaposlenike;
 - o svaka druga radnja ili djelo koje predstavlja neki od oblika direktne ili indirektno diskriminacije utvrđene članom 3 st. 3. i 4. ovog zakona.

Poslodavac je dužan preduzeti efikasne mjere u cilju sprečavanja uznemiravanja, seksualnog uznemiravanja i diskriminacije po osnovu spola u radu i radnim odnosima utvrđenim stavom 1. ovog člana, te ne smije preduzimati nikakve mjere prema zaposleniku/ci zbog činjenice da se on/ona žalio/la na uznemiravanje, seksualno uznemiravanje i diskriminaciju po osnovu spola.

Član 9.

Opći i posebni kolektivni ugovori treba da budu usklađeni s odredbama ovog zakona i osiguraju jednake mogućnosti bez obzira na spol.

Sindikati i udruženja poslodavaca imat će posebnu ulogu u osiguranju jednake zaštite prava na rad i uslova pri zapošljavanju i osigurati a da ne postoji diskriminacija na osnovu spola među članovima, bilo da je direktna ili indirektna.

Član 10.

Svi imaju jednaka prava pristupa ekonomskom poslovanju, bez obzira na spol, što podrazumijeva jednak tretman u pristupu svim ekonomskim resursima, privatizaciji, pristupu i korištenju kredita i drugih oblika finansijske pomoći, dozvola i registracija za poslovanje, kao i uslova za njihovo dobijanje.

Jednak tretman i jednake mogućnosti, te eliminacija diskriminacije obezbijedit će se i za žene na selu, kako bi se omogućio njihov ekonomski opstanak i opstanak njihove porodice.

VI - SOCIJALNA ZAŠTITA

Član 11.

Svi imaju jednaka prava na socijalnu zaštitu bez obzira na spol.

Zabranjena je diskriminacija na osnovu spola u uživanju svih oblika socijalnih prava utvrđenih važećim zakonima, a posebno u slučajevima:

- o podnošenja zahtjeva za ostvarivanje bilo kojeg prava iz oblasti socijalne zaštite;
- o postupka utvrđivanja i načina korištenja socijalnih prava i utvrđenih beneficija;
- o prestanka uživanja utvrđenih prava.

Član 12.

Nadležne vlasti osigurat će da zakoni i drugi akti, te mehanizmi koji se odnose na pristup i korištenje socijalne zaštite nisu diskriminirajući po osnovu spola, bilo direktno ili indirektno.

VII - ZDRAVSTVENA ZAŠTITA

Član 13.

Svi imaju jednako pravo na zdravstvenu zaštitu, dostupnost zdravstvenim uslugama, uključujući i one koje se odnose na planiranje porodice, bez obzira na spol.

Zdravstvene institucije preduzet će sve mjere u cilju sprečavanja diskriminacije po osnovu spola u uživanju svih oblika zdravstvene zaštite.

Nadležni organi vlasti preduzet će posebne mjere u cilju zaštite i unapređenja reproduktivnog zdravlja žena.

VIII - SPORT I KULTURA

Član 14.

Svi imaju jednaka prava i mogućnosti učešća i pristupa sportskom i kulturnom životu bez obzira na spol.

Nadležni organi vlasti, institucije i pravne osobe dužni su preduzeti sve mjere u cilju sprečavanja diskriminacije po osnovu spola, a radi obezbjeđenja jednakih mogućnosti za:

- o pristup grani sporta ili kulturnom pravcu;
- o razvoj i pružanje potpore pojedinim granama sporta ili kulturnog pravca;
- o dodjeljivanje nagrada zajednice za izuzetna sportska i kulturna dostignuća unutar iste grane sporta ili kulturnog pravca.

IX - JAVNI ŽIVOT

Član 15.

Državna tijela i tijela lokalne samouprave, upravljačka tijela kompanija, političke stranke i ostale neprofitne organizacije osigurat će i promovirati ravnopravnu zastupljenost po osnovu spola u upravljanju i procesu odlučivanja.

Radi postizanja cilja iz stava 1. ovog člana, nadležne vlasti sačinjit će posebne programe i planove koji će biti korišteni radi poboljšanja spolne zastupljenosti u organima vlasti na svim nivoima. Programi i planovi sadržavat će mjere za poboljšanje spolne zastupljenosti.

Radi ravnopravne zastupljenosti spolova, procenat učešća spolova u tijelima vlasti na svim nivoima, uključujući sudsku, zakonodavnu i izvršnu vlast, kao i sve ostale javne službe, komisije i odbore, uključujući i učešće u tijelima koja predstavljaju državu na međunarodnom nivou, u pravilu će odražavati ravnopravnu zastupljenost spolova.

X - MEDIJI

Član 16.

Svi imaju pravo pristupa medijima bez obzira na spol.

Zabranjeno je javno prikazivanje i predstavljanje bilo koje osobe na uvredljiv, omalovažavajući ili ponižavajući način, s obzirom na spol.

Mediji su dužni kroz programske koncepte razvijati svijest o ravnopravnosti spolova.

XI - ZABRANA NASILJA

Član 17.

Zabranjen je svaki oblik nasilja u privatnom i javnom životu po osnovu spola.

Nadležne vlasti preduzet će odgovarajuće mjere radi eliminacije i sprečavanja nasilja na osnovu spola u javnoj i privatnoj sferi života, te instrumente pružanja zaštite, pomoći i naknade žrtvama.

Nadležne vlasti će također preduzeti mjere prevencije nasilja zasnovanog na spolu, posebno u oblasti obrazovanja, radi eliminacije predrasuda, običaja i svih drugih praksi baziranih na ideji inferiornosti ili superiornosti bilo kojeg spola, kao i na stereotipnim ulogama muškaraca i žena. Ovo uključuje ali nije ograničeno na edukaciju i podizanje svijesti među državnim službenicima, u javnosti i sl.

XII - STATISTIČKE EVIDENCIJE

Član 18.

Svi statistički podaci i informacije koji se prikupljaju, evidentiraju i obrađuju u državnim organima na svim nivoima, javnim službama i ustanovama, državnim i privatnim preduzećima i ostalim subjektima moraju biti prikazani po spolu.

Statistički podaci i informacije, koji se prikupljaju, evidentiraju i obrađuju, u skladu sa stavom 1. ovog člana, moraju biti sastavni dio statističke evidencije i dostupni javnosti.

XIII - SUDSKA ZAŠTITA

Član 19.

Svako kome je povrijeđeno pravo osigurano ovim zakonom može pokrenuti odgovarajući postupak pred nadležnim sudom.

Tužba nadležnom sudu može se podnijeti i prije okončanja, odnosno i bez pokretanja postupka zaštite kod poslodavca.

XIV - NAKNADA ŠTETE

Član 20.

Diskriminacija u smislu ovog zakona, nasilje po osnovu spola, te uznemiravanje i seksualno uznemiravanje, zasnovana na spolu predstavlja osnov za naknadu štete. U tom slučaju, primjenjivat će se odredbe Zakona o obligacionim odnosima i odredbe odgovarajućih zakona o parničnom i Zakona o izvršnom postupku.

Sve odluke nadležnih sudskih organa, povodom povrede neke od odredbi ovog zakona, dostavit će se Agenciji za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine, Centru za ravnopravnost i jednakost spolova Federacije Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Gender centar FBiH) i Centru za ravnopravnost i jednakost spolova Republike Srpske (u daljem tekstu: Gender centar RS).

XV - OBAVEZE VLASTI

Član 21.

Nadležni organi vlasti će na svim nivoima preduzeti sve odgovarajuće i potrebne mjere radi provođenja odredbi propisanih ovim zakonom po oblastima, uključujući, ali ne ograničavajući se na:

- o donošenje programa mjera radi postizanja jednakosti spolova u svim oblastima i na svim nivoima vlasti;
- o donošenje novih, ili izmjenu postojećih zakona radi usklađivanja s odredbama ovog zakona;
- o osigurati sudsku zaštitu kako građansku, tako i krivičnu, u svim slučajevima povrede odredbi ovog zakona;
- o osigurati vođenje statističkih podataka razvrstanih po spolu u svim privrednim subjektima, privatnim i državnim preduzećima, državnim i javnim organizacijama i institucijama kao i pristup ovim informacijama.

XVI - PRAĆENJE I NADZOR NAD PROVOĐENJEM OVOG ZAKONA

Član 22.

Nadzor nad provođenjem ovog zakona obavlja Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice (u daljem tekstu: Ministarstvo).

Radi praćenja primjene ovog zakona, u okviru Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice, formira se Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Agencija).

Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine organizira se i radi u skladu s posebnom odlukom koju, na prijedlog Ministarstva iz stava 1. ovog člana, donosi Vijeće ministara Bosne i Hercegovine.

Član 23.

Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine naročito obavlja sljedeće funkcije:

1. Periodično izrađuje Državni plan akcije za promoviranje ravnopravnosti među spolovima, zasnovan na prijedlozima svih ministarstava na državnom nivou, planu Gender centra FBiH, i planu Gender centra RS, a koji će Ministarstvo predstaviti svake godine Vijeću ministara Bosne i Hercegovine radi usvajanja;
2. Prati primjenu i vrši koordinaciju aktivnosti sa svim relevantnim subjektima u procesu implementacije Državnog plana iz tačke 1. ovog člana;
3. Priprema godišnje izvještaje Vijeću ministara Bosne i Hercegovine o statusu spolova u BiH na osnovu izvještaja Gender centra FBiH i Gender centra RS;
4. Vršiti ocjenjivanje zakona, akata i podzakonskih akata, koje usvaja Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, kako bi pratilo djelovanje na ravnopravnost i ravnopravnu zastupljenost spolova;
5. Izrađuje metodologiju za ocjenu efekata državne politike i programa u vezi s ravnopravnošću spolova;
6. Obavlja ostale poslove vezane za promociju ravnopravnosti spolova i provođenje svrhe ovog zakona.

Član 24.

Gender centar FBiH i Gender centar RS, također, prate i nadgledaju provođenje zakona i najmanje jednom godišnje o tome izvještavaju Ministarstvo.

Pri izradi izvještaja iz stava 2. ovog člana, dužni su sarađivati i konsultirati se s nevladinim sektorom, naročito organizacijama koje se bave zaštitom ljudskih prava.

Gender centar FBiH i Gender centar RS starat će se da se na svim nivoima vlasti vodi izbalansirana politika jednakosti spolova, te će u vezi s tim pitanjem sarađivati s nevladinim organizacijama i sindikatima.

Gender centar FBiH i Gender centar RS mogu u bilo koje vrijeme prezentirati posebne izvještaje Ministarstvu.

Svi izvještaji Gender centra FBiH i Gender centra RS bit će objavljeni u javnosti.

Član 25.

Gender centar FBiH i Gender centar RS imaju pravo ispitivati kršenja ovog zakona na zahtjev ministarstava, građana, nevladinih organizacija, ili na vlastitu inicijativu.

Gender centar FBiH i Gender centar RS učestvuju u davanju inicijative i pripremi zakona, drugih propisa i općih akata, te pri utvrđivanju mjera radi ostvarivanja jednakosti i ravnopravnosti spolova.

O svojim nalazima Gender centar FBiH i Gender centar RS sačiniti će izvještaj i preporuke, koje će dostaviti nadležnim organima i zainteresiranim osobama.

U slučaju da Gender centar FBiH ili Gender centar RS utvrdi da je do povrede ravnopravnosti spolova došlo usljed nesaglasnosti zakonskog ili podzakonskog akta s ovim zakonom, dat će inicijativu za pokretanje postupka za izmjene i dopune tog propisa.

Poslovníkom o radu Gender centra FBiH i Gender centra RS razradit će se detaljan postupak iz prethodnih stavova.

Član 26.

Nadležni organi vlasti i druge državne institucije, poslodavci, te druge pravne i fizičke osobe, dužni su pružiti sve potrebne informacije i omogućiti uvid u dokumentaciju na zahtjev Agencije, Gender centra FBiH i Gender centra RS odmah, a najkasnije u roku od 15 dana.

XVII - KAZNENE ODREDBE

Član 27.

Ko na osnovu spola vrši nasilje, uznemiravanje i seksualno uznemiravanje, opisano odredbama člana 4. ovog zakona, kaznit će se za krivično djelo kaznom zatvora u trajanju od 6 mjeseci do 5 godina.

Gonjenje se preduzima po službenoj dužnosti.

Član 28.

Novčanom kaznom od 1.000 KM do 30.000 KM kaznit će se za prekršaj pravna osoba ako:

1. ne preduzme odgovarajuće mjere i efikasne mehanizme zaštite protiv diskriminacije po osnovu spola, uznemiravanja i seksualnog uznemiravanja;
2. ne preduzme odgovarajuće mjere radi eliminacije i sprečavanja zabranjene diskriminacije po osnovu spola u radu i radnim odnosima kako je definirano čl. 7. i 8. ovog zakona;
3. ne obezbijedi planove, programe i metodologije u obrazovnim institucijama koje će garantirati eliminaciju stereotipnih programa, koji za posljedicu imaju diskriminaciju i nejednakost među spolovima;
4. ne razvrstava po spolu statističke podatke i informacije koji se prikupljaju, evidentiraju i obrađuju;
5. ne omogućiti javnosti uvid u statističke podatke koji se vode shodno ovom zakonu;
6. na uvredljiv, omalovažavajući ili ponižavajući način predstavlja bilo koju osobu javno, s obzirom na spol.

Za prekršaj iz stava 1. ovog člana kaznit će se novčanom kaznom od 100 KM do 1.000 KM i odgovorna osoba u pravnoj osobi, kao i pojedinci koji samostalno obavljaju djelatnost ličnim radom sredstvima u svojini građana.

Nijedna odredba ovog člana ne može se tumačiti kao ograničavanje ili umanjivanje prava na vođenje krivičnog ili građanskog postupka, pod uslovima propisanim ovim zakonom.

Do donošenja odgovarajućeg zakona o prekršajima Bosne i Hercegovine, prekršajni postupak po odredbama ovog zakona vodit će organi nadležni za ovaj postupak u entitetima i Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine.

Novčana kazna naplaćuje se u korist Budžeta institucija Bosne i Hercegovine.

Rješenja o prekršajima izvršavaju se u skladu s važećim zakonom entiteta, odnosno Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine.

Član 29.

Procesuiranje i donošenje odluka zbog krivičnog djela i djela prekršaja utvrđenih ovim zakonom hitne je prirode i ima prioritet u radu nadležnih organa.

XVIII - PRIJELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 30.

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice predložit će formiranje agencije za ravnopravnost spolova u roku od tri mjeseca od dana stupanja na snagu ovog zakona.

Svi državni i entitetski zakoni, kao i drugi odgovarajući propisi uskladit će se s odredbama ovog zakona, najkasnije u roku od 6 mjeseci.

Član 31.

Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku BiH".

PS BiH broj 56/03
21. maja 2003. godine
Sarajevo

Predsjedavajući
Predstavničkog doma
Parlamentarne skupštine BiH
Šefik Džaferović, s. r.

Predsjedavajući
Doma naroda
Parlamentarne skupštine BiH
Velimir Jukić, s. r.